

MAHARASHTRA AGRICULTURAL UNIVERSITY

ડૉ. સી. ડી. પંડ્યા
વરિષ્ઠ વૈજ્ઞાનિક અને વડા

ડૉ. ધર્મિષ્ઠા એમ. પટેલ
વૈજ્ઞાનિક (બાગાયત)

ટેરેસ ગાર્ડનીંગ

પ્રસ્તાવના

માનવ શરીરનાં સારા સ્વાસ્થ્ય માટે સંતુલિત ખોરાક એ ખૂબ મહત્વનો છે. આ માટે વ્યક્તિ દીઠ દૈનિક ૩૦૦ ગ્રામ શાકભાજીની જરૂરિયાત રહે છે. જેમાં ૧૨૫ ગ્રામ લીલા પાંદડાવાળા શાકભાજી, ૧૦૦ ગ્રામ કંદમૂળ અને ૭૫ ગ્રામ અન્ય શાકભાજીનો સમાવેશ થાય છે. પરંતુ આપણા દેશની વસ્તીનાં પ્રમાણમાં ઉત્પાદન ઓછું હોવાથી વ્યક્તિ દીઠ શાકભાજીની ઉપલબ્ધતા ભારતમાં ૨૧૦ ગ્રામ અને ગુજરાતમાં ૧૭૦ ગ્રામ છે. જેનું મુખ્ય કારણ કાપણી પછીનો બગાડ છે. હાલનાં સમયમાં વધુ ઉત્પાદન માટે અધિક માત્રામાં રાસાયણિક ખાતર અને જંતુનાશક દવાઓનાં ઉપયોગને કારણે પર્યાવરણ, પશુ-પક્ષી તેમજ માનવ શરીર પર તેની માઠી અસર થાય છે. આવી પરિસ્થિતીમાં સારી તંદુરસ્તી જાળવવાં તેમજ પર્યાવરણનાં રક્ષણ માટે ટેરેસ ગાર્ડનીંગ એ શહેરીજનો માટે ખૂબ મહત્વનું પાસું બની જાય છે. જેનાથી ઘરપુરતું શુદ્ધ, તાજું અને ઝેરમુક્ત શાકભાજીની સાથે બજારની મોંઘી શાકભાજીનો ખર્ચ પણ બચાવી શકાય છે. આ સિવાય નોકરીના બેઠાણુ જીવનમાં ગાર્ડનીંગનાં કાર્યો દ્વારા શારીરિક પ્રવૃત્તિ દ્વારા તે ટેન્સન દૂર કરવામાં, મગજને શાંત તેમજ વાતાવરણ પ્રકૃત્વિત કરવામાં પણ ઘણું લાભદાયી થાય છે.

ટેરેસ /રુફ ટોપ ગાર્ડનીંગ એટલે શું?

ઘર અથવા મકાનની અગાશી, છત કે બાલ્કનીમાં આપણા કુટુંબની જરૂરિયાત પૂરતાં ફળ, ફૂલ, શાકભાજી તેમજ ઔષધીય પાકો ઉગાડવામાં આવે તેને ટેરેસ ગાર્ડનીંગ કહેવામાં આવે છે.

ટેરેસ /રુફ ટોપ ગાર્ડનીંગ શા માટે?

આજના આધુનિક યુગમાં વધતી વસ્તીને પગલે ખેતીલાયક જમીનમાં બાંધકામનું પ્રમાણ વધી રહ્યું છે. આથી, ખેતીલાયક જમીનનો વિસ્તાર ધીમે ધીમે ઓછો થતો જાય છે. તેમજ ગામડાનો વિસ્તાર ઘટીને શહેરી વિસ્તારમાં ધીમે ધીમે વધારો થતો જાય છે. આ ઉપરાંત વધુ ઉત્પાદન મેળવવા માટે ખેતીમાં ઉપયોગમાં લેવાતા રાસાયણિક ખાતરો અને જંતુનાશક દવાઓના વધુ પડતાં ઉપયોગના કારણે બજારમાં મળતા મોટાભાગનાં ફળ અને શાકભાજીમાં તેના અવશેષો રહી જાય છે. જે ખાવાથી પશુપક્ષી તેમજ માનવ શરીરની તંદુરસ્તી ઉપર લાંબે ગાળે વિપરીત અસર થાય છે અને અસ્થમા, કેન્સર, ડાયાબીટીસ તેમજ અપંગતા જેવા અનેક રોગોનું કારણ બને છે. વધુમાં રાસાયણિક ખાતરો અને જંતુનાશક દવાઓના વધુ પડતાં ઉપયોગના કારણે પર્યાવરણ પર પણ તેની માઠી અસર જોવા મળે છે. આ ઉપરાંત વધતી વસ્તી, વધતું પ્રદૂષણ, જંગલો કપાવાની પ્રક્રિયા તેમજ ઔદ્યોગિકરણનાં કારણે વૈશ્વિક ઉષ્ણતામાન (ગ્લોબલ વોર્મિંગ) જેવી વૈશ્વિક સમસ્યા પણ સર્જાય રહી છે. ટેરેસ ગાર્ડનીંગ કુટુંબની જરૂરિયાત પૂરતાં શુદ્ધ, તાજા શાકભાજી, ફળ, ફૂલ તેમજ ઔષધીય વસ્તુઓ તો પૂરી પાડે જ છે. પરંતુ પર્યાવરણને શુદ્ધ કરવામાં પણ તે મદદરૂપ છે. તે ઘરનાં તાપમાનને ઘટાડવામાં પણ ઉપયોગી છે.

ટેરેસ ગાર્ડનીંગનાં ફાયદાઓ

અગાસી/રુફ ટોપની ખુલ્લી જગ્યાનો ઉપયોગ કરી શકાય

આખા વર્ષ દરમ્યાન તાજું, શુદ્ધ, કેમીકલ મુક્ત શાકભાજી ઉગાડી શકાય

ઋતુ અનુસાર આપણા મનપસંદ શાકભાજી ઉગાડી શકાય

શાકભાજી અને ફળ-ફૂલ પાછળ થતો દૈનિક ખર્ચ ઘટાડી શકાય

કામ કરવાની ક્ષમતા વધશે, જેથી શરીરની તંદુરસ્તી જાળવી શકાય

ઘરની શોભામાં વધારો કરી શકાય, જેથી ઘર/એપાર્ટમેન્ટની કિંમત વધારી શકાય

ઘરની અંદરના તાપમાનમાં ૬ થી ૮ ડિગ્રી જેટલો ઘટાડો કરી શકાય

ઘરની આજુબાજુનું વાતાવરણ શુદ્ધ અને ચોખ્ખું રાખી શકાય

ટેરેસ ગાર્ડનીંગ માટે જળ્યાની પસંદગી

ખુલ્લી જળ્યા કે જ્યાં સૂર્યનો પ્રકાશ ઓછામાં ઓછો ૬ થી ૮ કલાક મળી રહેતો હોય, તેમજ સારી ગુણવત્તાવાળું પાણી મળી રહેતું હોય તેવી જળ્યા ટેરેસ ગાર્ડનીંગ માટે પસંદ કરવી. અગાસીના ઉપરની/ઘરની બારીની/વરંડાની ખુલ્લી જળ્યાનો ઉપયોગ કરી શકાય.

ટેરેસ ગાર્ડનીંગ માટે જરૂરી સાધન/વસ્તુઓ

છોડ રોપવા માટે જરૂરી વસ્તુઓ:

માટી/ સિમેન્ટ/ પ્લાસ્ટિક/ ફાઈબરનાં કુંડા, પ્લાસ્ટિક બેગ/ ગ્રો બેગ, ખાતર/ સિમેન્ટની બેગ, ટીનનો ડબ્બો, પ્લાસ્ટિક પીપ/ ડ્રમ, ઈંટ, લાકડાની પેટી/બોક્સ, લાકડાની ફેમ, ટાયર, પ્લાસ્ટિક ક્રેટ/ ટ્રે, પ્લાસ્ટિક કવર, સ્ટાયરોફોમ કપ, મોટા પાઈપ, કોઈપણ વેસ્ટ વસ્તુઓ કે જેમાં મીડીયા ભરીને છોડ ઉગાડી શકાય જેમકે તૂટેલી ડોલ, ટબ, ટાંકી, ડેમેજ બેઝીન વગેરે તેમજ વેલાવાળાં શાકભાજીનાં મંડપ માટે તૂટેલ છત્રી, તાર, દોરી, લાકડાં, વગેરે.

અન્ય જરૂરી વસ્તુઓ:

પાણીનો ઝારો, ટ્રોવેલ, દવા છાંટવાનો પંપ, પ્રો ટ્રે, કાતર, દાતરડું, પાઈપ, ટેકો આપવા માટેની વસ્તુઓ, પાઈપ, રોપણી માટેનાં મીડીયાઓ, શાકભાજી અને ફળપાકોનાં બી/છોડ, ઓર્ગેનિક ખાતર અને જંતુનાશક દવાઓ

ટેરેસ ગાર્ડનીંગ માટે જરૂરી મીડીયા અને કુંડા ભરવાની રીત

ટેરેસ ગાર્ડનીંગ માટે કુંડા/પોલીબેગ ભરવા માટે લાલ માટી, અળસિયા ખાતર/કમ્પોસ્ટ અને કોકોપીટનું ૧:૧:૧ રેશિયો એટલે કે ત્રણેનાં એકસરખા પ્રમાણનું મિશ્રણ બનાવવું. આ સિવાય નાળિયેરનાં છોતરાં, પીટ મોસ, લીફ મોલ્ડ, પરલાઈટ, વર્મીક્યુલાઈટ વગેરેનો પણ ઉપયોગ કરી શકાય છે. હવાની અવર-જવર સારી રાખવા માટે થોડી માપસરની રેતીનો ઉપયોગ હિતાવહ છે. હળવા/ઓછું વજન ધરાવતા તેમજ ભેજસંગ્રહ શક્તિ સારી હોય એવા મીડીયા ઉત્તમ ગણાય છે.

કુંડા ભરવાની રીત:

ટેરેસ ગાર્ડનીંગ માટે ઉપયોગમાં લેવાતા કુંડા/પોલીબેગમાં કાણાં પાડવા તેમજ કુંડામાં તળિયાનાં ભાગે નળિયાનાં ટુકડાં મૂકવાં જેથી પાણીનો નિતાર સારો થાય અને હવાની અવર-જવર સારી રહે. બેગ ભરતાં પહેલાં મીડીયાને તડકામાં તપાવી જંતુરહિત કરવું. મીડીયાને દાબીને ના ભરતાં હંમેશા હળવા હાથે ભરવાં. કુંડા અથવા પોલીબેગમાં ઉપરનો ૧ ઈંચ જેટલો ભાગ ખાલી રાખવો, જેથી પાણી આપવાની સરળતા રહે.

ટેરેસ ગાર્ડનમાં ઋતુ અનુસાર રોપણી કરી શકાય તેવા શાકભાજી તથા ફળપાકો

શિયાળુ ઋતુના શાકભાજી: રીંગણ, મરચાં, ટામેટાં, કેપ્સીકમ, કોબીજ, ફલાવર, બ્રોકોલી, નોકખોલ, ગાજર, મૂળા, બીટ, શક્કરિયાં, ધાણા, પાલક, મેથી, તાંદળજો, સુવા, બટાટા, ડુંગળી, લસણ, વાલ, વટાણા, પાપડી, ફણસી, વાલોડ, વરિયાળી, તુવેર, વેલાવાળાં શાકભાજી

ઉનાળુ ઋતુના શાકભાજી: રીંગણ, મરચાં, ટામેટાં, ચોળી, ગુવાર, ભીંડા, ફણસી, ભીંડા, તાંદળજો, તરબૂચ, શક્કરટેટી, અળવી, સુરણ, રતાળુ, આદુ, હળદર, વેલાવાળાં શાકભાજી

ચોમાસુ ઋતુના શાકભાજી: રીંગણ, મરચાં, ટામેટાં, ચોળી, ગુવાર, ભીંડા, ફણસી, ભીંડા, તાંદળજો, વેલાવાળાં શાકભાજી

બહુવર્ષીયુ શાકભાજી: ટીંડોળા, પરવળ, કંકોડા,

નાના કદનાં ફળપાકો: લીંબુ, દાડમ, જમરૂખ, કેળ, પપૈયા, દ્રાક્ષ, પાઈનેપલ, એપલ બોર, કેરી, કમરખ, ફાલસા, સરગવો

ઔષધિય છોડ: તુલસી, કૂદીનો, એલોય વેરા, લીલી ચા, બ્રાહ્મી, અરડૂસો, મીઠો લીમડો, નગોડ, શતાવરી

પાકોનાં વાવેતર માટેની પધ્ધતિ

બી થાણીને: ભીંડા, ગુવાર, ચોળી, તુવેર, વટાણા, પાપડી, ફણસી, તરબૂચ, શક્કરટેટી, વરિયાળી, સરગવો, દૂધી, ગલકાં, તુરિયાં, કારેલાં, કોળું, ચીભડાં, કાકડી, વાલ

પ્લગ ટ્રેમાં/ બેડ ઉપર ધરુ તૈયાર કરીને: રીંગણ, ટામેટાં, મરચાં, કેપ્સીકમ, કોબીજ, ફલાવર, બ્રોકોલી, ડુંગળી, વરિયાળી, સરગવો, દૂધી, ગલકાં, તુરિયાં, કારેલાં, કોળું, ચીભડાં, કાકડી

વેલાના કટકા કરીને: ટીંડોળા, પરવળ (નર-માદા)

ગાંઠો રોપીને: આદુ, હળદર, સુરણ, રતાળુ, અળવી, બટાટા, કંકોડા (નર-માદા)

કળી રોપીને: લસણ

બીજ પુંખીને: પાલક, મેથી, ધાણા, તાંદળજો, ગાજર, મૂળા, બીટ, સુવા, ગલગોટા

ઘરે શાકભાજી પાકોનું ધરુ તૈયાર કરવાની રીત

ટેરેસ ગાર્ડનમાં ધરુ વડે રોપી શકાતા છોડ માટે સૌપ્રથમ પાકા ફળો જેમકે પાકી ગયેલ ટામેટાં, રીંગણ, મરચાં વગેરેમાંથી બીજ કાઢી લઈ તેને સુકવી દેવું. ત્યારબાદ પ્લાસ્ટિક ટ્રે/પ્લગ ટ્રેમાં કોકોપીટ અને અળસિયા ખાતરનું ૧:૧ રેશિયો એટલે કે એકસરખા પ્રમાણનું મિશ્રણ બનાવી તેમાં એક એક બીજ છુટું છુટું રોપવું. બીજ રોપ્યા બાદ ઝારા વડે હળવું પાણી આપી દેવું. ત્યારબાદ દરરોજ ધરુને ઝારા વડે દિવસમાં એકવાર સાંજનાં સમયે પાણી આપવું. આ રીતે ૨૫ થી ૩૦ દિવસમાં ધરુ તૈયાર થઈ જશે. ત્યારબાદ ધરુને કુંડા/ગ્રો બેગમાં રોપણી માટે લેવું.

ખાતર વ્યવસ્થાપન

છોડનાં વૃદ્ધિ અને વિકાસ તેમજ ગુણવત્તાયુક્ત ઉત્પાદન માટે ખાતર વ્યવસ્થાપન અતિ આવશ્યક છે. જેથી છોડને જુદાં જુદાં પાક અને અવસ્થા પ્રમાણે પૂરતું ખાતર આપવું. પ્રથમ હપ્તો ૩૦ દિવસે એટલે કે પાકની શરૂઆતની અવસ્થાએ, બીજો હપ્તો ૪૫ થી ૬૦ દિવસે એટલે કે ફૂલ અને ફળ/શીંગ લાગવાની શરૂઆત થયેથી, ત્રીજો હપ્તો ૮૦ થી ૯૦ દિવસે એટલે કે ફળની વિકાસ અવસ્થાએ થોડું-થોડું ખાતર આપવું. આ માટે સેન્દ્રિય ખાતર તેમજ જૈવિક ખાતરોનો ઉપયોગ કરવો. જેમાં છાણિયું ખાતર, અળસિયા ખાતર, કમ્પોસ્ટ, બકરાંની લીંડીનું ખાતર, તેલિબીયાં ખોળ, એઝેટોબેક્ટર, પી.એસ.બી., પોટાશ મોબીલાઈઝર, નોવેલ ઓર્ગેનિક લીકવીડ ન્યુટ્રિયન્ટ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. છોડને ખાતર આપ્યા પછી તરત જ પાણી આપવું. રાસાયણિક ખાતરોનાં ઉપયોગથી માનવ સ્વાસ્થ્ય તેમજ પર્યાવરણ પર માઠી અસર પડે છે, આથી તેનો ઉપયોગ કરવો નહિ.

ઘરગથ્થુ ખાતર બનાવવાની રીત

યાનું ખાતર: દરરોજ ચા બનાવ્યા બાદ નીકળતા વેસ્ટને પાણીથી બરાબર ધોઈ લેવું. જેથી ખાંડ અને દૂધનાં અવશેષો ધોવાય જાય. ત્યારબાદ યાનાં વેસ્ટને થોડું સૂકવી લઈ માટલું અથવા માટીનાં કુંડામાં ભરી લેવું. ત્યારબાદ તેનો ઉપયોગ છોડમાં ખાતર આપવાં માટે કરવો.

કીચન વેસ્ટ/ભીના કચરાનું ખાતર: રસોડા (કીચન)માંથી નીકળતો નકામો કચરો જેમકે શાકભાજીનાં છોતરાં, ફળની છાલ, વઘેલો ખોરાક તેમજ ટેરેસ ગાર્ડનમાંથી નીકળતાં નકામો નીંદામણ, લીલાં પાનનો કચરો, ખરાબ થઈ ગયેલ ફળ/શીંગ વગેરેને માટી/પ્લાસ્ટિકનાં કુંડા અથવા પ્લાસ્ટિકની કોથળી/ગાર્બેજ બેગમાં નાખતાં રહેવું. ત્યારબાદ તેમાં થોડી છાશ અને ગોળનું પાણી નાંખવું. જો છાણિયું ખાતર મળી શકે એમ હોય તો તે પણ થોડું નાંખવું. ત્યારબાદ વેસ્ટને કંતાન કે નેટથી ઢાંકીને છાંયડામાં મૂકી દેવું. અઠવાડિયે એકવાર થોડુંક પાણી આપવું તેમજ દર પંદર દિવસે ખાતરને ઉલટાવી દેવું. આમ કરવાથી ત્રણ મહિનામાં ખાતર તૈયાર થઈ જશે. જેનો ઉપયોગ છોડમાં ખાતર આપવાં માટે કરવો.

સૂકા કચરાનું ખાતર: ટેરેસ ગાર્ડન ઉપર નીકળતાં સૂકાં પાંદડાં તેમજ ઉત્પાદન લઈ લીધા બાદ નીકળતા છોડ અવશેષોને માટી/પ્લાસ્ટિકનાં કુંડા અથવા પ્લાસ્ટિકની કોથળી/ગાબેજ બેગમાં ભરી દેવું. ત્યારબાદ તેમાં થોડી છાશ અને ગોળનું પાણી નાંખવું. અઠવાડિયે એકવાર થોડુંક પાણી આપવું તેમજ પંદર દિવસે ખાતરને ઉલટાવી દેવું. આમ કરવાથી ત્રણ મહિનામાં ખાતર તૈયાર થઈ જશે. જેનો ઉપયોગ છોડમાં ખાતર આપવાં માટે કરવો.

પિયત વ્યવસ્થાપન

ટેરેસ ગાર્ડનમાં કુંડા અથવા પાત્રમાં છોડ રોપ્યા બાદ ઝારા વડે કાળજીપૂર્વક હળવું પિયત આપવું. ત્યારબાદ સમજદારી અનુસાર ઋતુ પ્રમાણે, છોડનો પ્રકાર, અવસ્થા તેમજ કુંડા/પાત્રની સાઈઝ અનુસાર પાણી આપવું. શિયાળામાં ચાર થી પાંચ દિવસનાં ગાળે તેમજ ઉનાળામાં દર આંતરે દિવસે પાણી આપવું. ચોમાસામાં જરૂરિયાત અનુસાર પાણી આપવું. વધારે પડતું પાણી આપવાથી મૂળ કોહવાય જવાની શક્યતા વધે છે. આથી કુંડા/પાત્રમાં પૂરતો ભેજ જળવાય રહે એ અનુસાર જ પાણી આપવું. પિયત માટે ટપક સિંચાઈ પદ્ધતિનો ઉપયોગ પણ કરી શકાય.

નિંદ્રણ નિયંત્રણ

કુંડા/પાત્રમાંથી નકામાં નિંદ્રણને સમયાનુસાર કાળજીપૂર્વક કાઢી લેવું. જેથી ચૂસિયાં જીવાતનો ઉપદ્રવ પણ ઓછો રહે, હવાની અવર જવર સારી રહે તેમજ છોડનો વિકાસ સારો થાય. આ નિંદ્રણને કોઈ એક ખૂણામાં એક કુંડામાં નાંખતા રહેવું, જેથી તે કોહવાયા બાદ તેનો ખાતર તરીકે ઉપયોગ કરી શકાય.

તાપમાનનું નિયંત્રણ

શાકભાજી તેમજ ફળ ઉત્પાદન માટે તાપમાન યોગ્ય પ્રમાણમાં જાળવવું જરૂરી છે. વધારે તાપમાનથી ફૂલો ખરી જાય છે, આથી ફળો બેસતાં નથી તેમજ ફળોની ગણવત્તા પણ સારી મળતી નથી. ઉનાળાની ઋતુ દરમ્યાન સૂર્યની સીધી ગરમી ફળ અને શાકભાજી પર ના પડે એ માટે તે સમય દરમ્યાન નેટનો ઉપયોગ કરવો. વધારે ગરમીથી છોડને બચાવવા માટે આજુબાજુમાં પાણીનો છંટકાવ કરી ભેજનું પ્રમાણ જાળવવું.

આરછાદન/મલ્ચીંગ

જમીનમાં પૂરતો ભેજ જળવાય રહે તે માટે છોડની આજુબાજુ આરછાદન એટલે કે છોડની ફરતેનાં ભાગે સૂકાં પાંદડાંઓનું આવરણ કરી દેવું. જેથી ભાષ્પીભવનનાં કારણે ઉડી જતું પાણી બચાવી શકાય, આથી પૂરતો ભેજ પણ જળવાય રહે. આ સાથે નિંદ્રણ થતું પણ અટકાવી શકાય.

પાત્રની માટી બદલવી (રીપોર્ટીંગ)

બે વર્ષે એકવાર પાત્રની માટી બદલવી. જો માટી બદલવામાં ના આવે તો મૂળનો બરાબર વિકાસ થતો નથી, પરિણામે છોડનો વિકાસ અટકી જાય છે. જુનાં મીડીયાને તડકામાં બરાબર સૂકવી તેને જંતુરહિત કરી તેમાં ફરીથી અડધા પ્રમાણમાં નવું મીડીયા અને ખાતર ઉમેરી તેને ફરીથી ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે. જેથી જમીનની ફળદ્રુપતા જળવાય રહે. વર્ષાયુ કે બહુવર્ષાયુ પાકમાં થોડા થોડા સમયે દાતરડુંથી ગોળ કરવી જેથી તેમાં હવાની અવરજવર સારી રહે તેમજ ખાતર-પાણી પણ છોડને સારી રીતે મળી રહે.

રોગ-જીવાત નિયંત્રણ

જુદાં-જુદાં પાકોમાં આવતાં રોગ-જીવાતો માટે જૈવિક તેમજ ભૌતિક નિયંત્રણ માટેનાં પગલાં લેવાં. બજારમાં મળતી રાસાયણિક જંતુનાશક દવાઓ સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક હોવાથી તેનો ઉપયોગ કરવાનું ટાળવું.

રોગોનું નિયંત્રણ: રોગોમાં ફૂગ અને બેક્ટેરિયાથી થતાં સૂકારો અને કોહવારો જોવા મળે છે. ફૂગજન્ય રોગોનાં જૈવિક નિયંત્રણ માટે ટ્રાયકોડર્મા (૧૦ ગ્રામ પ્રતિ ૧ લિટર પાણીમાં)નું ડ્રેન્યીંગ કરવું. બેક્ટેરિયાથી થતા રોગોનાં નિયંત્રણ માટે સ્યુડોમોનાસ (૧૦ મિલી પ્રતિ ૧ લિટર પાણીમાં)નો છંટકાવ કરવો. વાઈરસથી જે છોડને નુકસાન થાય તેને ઉખેડી લઈ તેનો નાશ કરવો.

જીવાતોનું નિયંત્રણ: ચૂસિયાં પ્રકારની જીવાતોમાં સફેદ માખી, મોલો મશી, મધિયો, ચીકટો, તડતડિયાં, કથીરી, શ્રીપ્સ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. તેનાં નિયંત્રણ માટે નીમ ઓઈલ (૪ મિલી પ્રતિ ૧ લિટર પાણીમાં)નો છંટકાવ કરવો. છંટકાવ કરતી વખતે તેમાં સ્ટીકર (૨ મિલી પ્રતિ ૧ લિટર પાણીમાં) અથવા સાબુ પાઉડર મિશ્ર કરવું, જેથી દવા પાન ઉપર સારી રીતે ચોંટી શકે. ચૂસિયાં પ્રકારની જીવાતોનાં ભૌતિક નિયંત્રણ માટે બજારમાં મળતી યલો સ્ટીકી ટ્રેપનો ઉપયોગ કરવો. જેને છોડની ઉંચાઈ કરતાં થોડું ઉંચે લગાવી દેવું, જેથી જીવાત આ ટ્રેપ ઉપર ચોંટી જશે.

ઈયળનાં ઉપદ્રવથી બચવા માટે તેમજ કૃમિનાં નિયંત્રણ માટે પિંજર પાક જેમકે ગલગોટાનું વાવેતર કરવું. ફળ અને શાકભાજી પરની ઈયળને પકડી/વિણીને નાશ કરવો.

ઘરગથ્થુ દવા બનાવવાની રીત

- ફૂગજન્ય રોગોનાં નિયંત્રણ માટે ૧૫ થી ૨૦ દિવસ જુની ખાટી છાશ (૩૦ મિલી પ્રતિ ૧ લિટર પાણીમાં)નો છંટકાવ અથવા છોડમાં ડ્રેન્ચીંગ (થડમાં રેડીને) કરવું.
- લીમડાનાં સૂકાં પાનનો પાવડર અથવા લીંબોળીનાં મીંજનો ભૂકો કરી તેને સૂકવી દઈ બોટલમાં ભરી દેવું. જેનો ઉપયોગ છોડમાં મીડીયા સાથે મિક્સ કરી ખાતર તરીકે કરવો અથવા પાણી સાથે મિક્સ કરી ચૂસિયાં પ્રકારની જીવાતનાં નિયંત્રણ માટે તેનો છંટકાવ કરવો. લીમડાનાં ૨ કિ.ગ્રા. પાનને ૨૪ ક્લાક માટે ૧૫ લીટર પાણીમાં બોળી રાખવું. ત્યારબાદ આ પાણીને ગાળી લઈ તેનો ઉપયોગ છોડ ઉપર છંટકાવ દ્વારા ચૂસિયાં પ્રકારની જીવાતનાં નિયંત્રણ માટે કરવો.
- ઈયળ તેમજ ચૂસિયાં પ્રકારની જીવાતોનાં નિયંત્રણ માટે મરચાં અને લસણની ચટણી બનાવી તેનો ઉકાળો કરી (૧૦ મિલી પ્રતિ ૧ લિટર પાણીમાં) તેનો છંટકાવ કરવો. છોડ નાનો હોય ત્યારે તેની સાંદ્રતા ઓછી કરી તેનો છંટકાવ કરવો. આ સિવાય જુદી-જુદી વનસ્પતિઓ જેમકે લીમડો, આંકડો, ધતુરો, જમફળ, બીલી, કરંજ, સીતાફળ, તમાકુ, નક્કટિયાં, મોયા વગેરેમાંથી કોઈપણ પાનનો ઉકાળો કરી (૧૦ મિલી પ્રતિ ૧ લિટર પાણીમાં) તેનો છંટકાવ કરવો.

ધ્યાનમાં રાખવાનાં મુદ્દાઓ

- ટેરેસ ગાર્ડન ઉપર છોડ વાવતાં પહેલાં ટેરેસ ઉપર વોટર પ્રુફીંગ કરવું જરૂરી છે.
- બાલ્કનીમાં પૂરતો સૂર્યપ્રકાશ મળી રહેતો ના હોય તો ફળ/શીંગોવાળાં શાકભાજી તેમજ ફળપાકો કરવાં નહિ.
- છાંયડાવાળી જગ્યામાં અળવી, ધાણા, મેથી, પાલક જેવાં પાકોની રોપણી કરવી.
- જરૂરિયાત મુજબ ખાતર, પાણી અને પાક સંરક્ષણનાં પગલાં લેવાં.
- જ્યારે ઘરના વ્યક્તિઓ થોડા દિવસો માટે બહાર જવાના હોય ત્યારે સિંચાઈનો પ્રશ્ન આવે છે, આ માટે કુંડાની ઉપર સુકાં પાંદડાં ઢાંકી મલ્ચીંગ કરવું. જેથી બાષ્પીભવન અટકાવી શકાય. આ સાથે મોટી બોટલમાં નાનું કાણું પાડીને છોડવાળાં કુંડામાં મુકી દેવું, જેથી થોડા દિવસો માટે ભેજ જાળવી શકાય. આ સિવાય ડ્રીપ લાઈન લગાવી અથવા પાઈપમાં કાણું પાડીને દરેક છોડ પાસે આ લાઈન લગાવી દઈ પાડોશીની મદદથી સિંચાઈનો પ્રશ્ન ઉકેલી શકાય.